

Akran Makale Atf Etkisi: Türkiye Adresli Bilgibilim Makaleleri Üzerine Bir Deneme

Peer Article Citation Impact: An Essay on Turkey-Addressed Information Science Articles

Mücella Sena KÖKSAL, Umut AL

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atf yapmak için / To cite this article:

Köksal, M.S. ve Al, U. (2023). Akran makale atf etkisi: Türkiye adresli bilgibilim makaleleri üzerine bir deneme. *Bilgi Dünyası*, 24(2), 140-164. doi: 10.15612/BD.2023.726

Makale türü / Paper type: Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.15612/BD.2023.726

Geliş Tarihi / Received: 08.09.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 03.11.2023

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 20.12.2023

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, Türkiye.

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <https://bd.org.tr>

Akran Makale Atıf Etkisi: Türkiye Adresli Bilgibilim Makaleleri Üzerine Bir Deneme

Mücella Sena KÖKSAL* ve Umut AL**

Öz

Bu çalışmada Türkiye'nin bilgilime yaptığı katkılar incelenmekte, Türkiye adresli bilgilim makalelerinin atıflar açısından literatürde kabul görme durumu değerlendirilmektedir. Bir başka ifadeyle Türkiye'nin bilgilim literatürüne yaptığı niceliksel katkı akran çalışmaları dikkate alınarak atıflar üzerinden karşılaştırılmaktadır. Araştırmada kullanılan temel veri seti Web of Science aracılığıyla elde edilmiştir ve Türkiye adresli 600 bilgilim makalesini kapsamaktadır. Araştırmanın bulguları Türkiye adresli bilgilim makalelerinin çok farklı disiplinlerdeki araştırmacılar tarafından üretildiğini göstermektedir. Yapılan çalışma, söz konusu veriler üzerinden bir ölçek denemesi şeklinde nitelendirilebilir. Eleştiriye açık birçok yönü olmasına rağmen, önerilen ölçek, her disiplinin kendi etkinliğini ve kendi alanındaki konumunu, emsallerine kıyasla aldığı atıf sayısına dayanarak ölçmesine olanak tanır. Kavramsal arka planı daha önce tamamlanan bir lisansüstü teze dayanan araştırma kapsamında "akran makale" bir derginin aynı sayısında yayımlanmış makaleleri tanımlarken, "akran makale atıf etkisi" bir makalenin akranlarına göre elde ettiği atıf sayısına bağlı olarak hangi kategoride olduğunu nitelendirmektedir. Günümüzde ve özellikle Türkiye'de hızlı geliştiği görülen ancak sağlıklı gelişmediği düşünülen araştırma değerlendirme literatürü bağlamında konuya yönelik farklı bakış açısı getirmek ve yapılacak tartışmalara katkı sağlamak araştırmanın hedefleri arasında yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: Akran makale atıf etkisi, araştırma değerlendirme, bilgilim makaleleri, bibliyometri, araştırma verimliliği, ölçekler.

* Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, mcellasena@gmail.com

** Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara, umutal@hacettepe.edu.tr

Peer Article Citation Impact: An Essay on Turkey-Addressed Information Science Articles

Mücella Sena KÖKSAL* ve Umut AL**

Abstract

This study examines Turkey's contributions to information science and assesses the visibility of Turkey-addressed information science articles in the literature in terms of their citations. In other words, Turkey's quantitative contributions to the information science literature are compared through citations, taking peer articles into account. The primary dataset used in the research was obtained through Web of Science and includes 600 Turkey-addressed information science articles. The findings of the study reveal that Turkey-addressed information science articles are produced by researchers from various disciplines. The conducted study can be seen as an attempt to establish a metric based on the provided data. Despite having many aspects open to criticism, the proposed metric allows each discipline to gauge its own effectiveness and position within its field based on the number of citations received compared to its peers. The conceptual background of the research, which relies on a previously completed postgraduate thesis, defines "peer articles" as articles published in the same issue of a journal, while "peer article citation impact" categorizes an article based on the number of citations it receives compared to its peers. To bring a different perspective on the subject and to contribute to the discussions to be made, especially in the context of the research evaluation literature, which is thought to have developed rapidly but not in a healthy way in Turkey recently, is among the targets of this study.

Keywords: Peer article citation impact, research evaluation, information science articles, bibliometrics, research productivity, metrics.

* General Directorate of Libraries and Publications, Ankara, mcellasena@gmail.com

** Hacettepe University Department of Information Management, Ankara, umutal@hacettepe.edu.tr

Giriş

Bilimsel yayınların nicel ölçevler aracılığıyla değerlendirilmesi ve analiz edilmesi oldukça popüler bir konu haline gelmektedir. Bilimsel yayınların niteliğini görebilmek amacıyla birçok çalışma yapılmış olmasına karşın üzerinde uzlaşılan bir ölçev ortaya konulamamıştır. Ölçev enflasyonu olarak nitelendirilebilecek söz konusu durum, sadece bilimsel yayınlarla da sınırlı değildir. Sağlık, bilişim, insan kaynakları gibi birçok sektör ölçev enflasyonundan kendine düşen payı alırken, görece kolay görevleri üstlenerek istatistiklerini yükseltmeyi tercih eden gruplar organizasyonlar içerisinde git gide etkin konuma gelmektedir (Schryvers, 2020, s. 151).

Bilimsel çalışmalara yönelik olarak kişiler, kurumlar ya da ülkelerin değerlendirilmesinde kimi zaman farklı amaçla ortaya çıkmış ölçevler (örneğin, dergi etki faktörü) kullanıldığı gibi, bu amaca yönelik tasarlanan kimi ölçevlerin (örneğin, h-endeksi) çok farklı noktalardan haklı eleştirilere maruz kaldığı açıktır (Waltman ve van Eck, 2012). Farklı denemelerin yapılması ve farklı uygulamaların tartışılıyor olması (Arocena, Göransson ve Sutz, 2019; Bihari, Tripathi ve Deepak, 2023), hem konunun popülerliği ile hem de herkesi tatmin edici bir noktaya ulaşılamaması ile yakından ilgilidir.

Konunun özü itibarıyla bilimsel yayınların nicel ölçevler aracılığıyla değerlendirilmesine yönelik bir arayışa girmenin çok anlamlı olmadığı da düşünülebilir. Ölçev saplantısı olarak da nitelendirilebilecek mevcut durumun ortaya çıkmasında, konuyu bilen de bilmeyenin de çeşitli çalışmalar yapmasının yanı sıra, yönetim mekanizmalarında yer alan karar vericilerin konuya olan yoğun ilgisi önemli rol oynamaktadır. Performansa dayalı ödül sistemleri özellikle işin kolayına kaçmaya meyilli karar vericiler açısından kulağa oldukça hoş geliyor olsa da, çok ciddi problemlere neden olma potansiyeline sahiptir (Muller, 2019; Tonta ve Akbulut, 2020).

Konulara oldukça yüzeysel açıdan bakılan günümüzün neoliberal dünyasında, nitelik git gide daha sıklıkla ikinci plana atılan bir unsur olmakta, niceliğe dayalı başarı ölçütleri yaygınlaşmaktadır. Bununla birlikte, özellikle karşılaştırmaya dayalı veriler uygun şekilde ele alınmamakta ve sonuç olarak hatalı ya da eksik yorumların yapılmasına neden olmaktadır. Birçok zaman yönetici pozisyonundaki kişiler sayısal değerleri kullanmayı tercih ederken, söz konusu sayısal değerlerin nasıl ortaya çıktığı hakkında bilgi sahibi olmadan değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu değerlendirmelere yönelik olumsuz eleştiri getirildiğinde ise olması gerekenin ne olduğu konusunda somut öneriler beklenmektedir. Oysa birçok zaman, olması gereken, doğası gereği karşılaştırmaya uygun olmayan unsurların hiçbir şekilde karşılaştırılmamasıdır. Herhangi bir alternatif öneri getirilemeyen konularda var olan hatalı durumun sürdürülmesi yaygın olarak tercih edilmektedir. Örneğin, üniversite sıralama sistemleri konunun paydaşları olan üniversiteler, konuyla ilgili karar verici konumda olan kuruluşlar, öğrenciler ve

akademisyenler tarafından birer kalite göstergesi olarak algılanmaktadır (Doğan, 2017, s. 7). Oysa hem birçok üniversite sıralama sistemi doğrudan niteliği ölçebilme yeteneğine sahip değildir, hem de konuyla ilgili verilerden kaynaklı ciddi metodolojik problemler söz konusudur. Verilerin nereden ve ne şekilde geldiğini anlamadan karşılaştırmalar yapmak ve bunun üzerine politika geliştirmek, bir noktada temeli olmayan bir bina inşa etmeye çalışmakla eşdeğerdir. Ne yazık ki bibliyometri konulu birçok çalışmada verinin doğasının tam olarak anlaşılmasına dayalı ciddi eksiklikler olduğu gözlenmektedir.

Bu çalışmada bir taraftan nicel ölçütlere yönelik değerlendirmeler tartışmaya açılırken, diğer taraftan türetilen bambaşka bir nicel ölçüt üzerinden Türkiye adresli bilgilibilim makaleleri mercek altına alınmaktadır. Amaç akran makale atıf etkisi olarak tanımlanan yeni kavramın kullanılmasını sağlamak ve bunu önermekten çok, bu tür ölçütlerin türetilmesinin önünde herhangi bir engel olmadığını ortaya koymaktır. Bununla birlikte atıf etkisi bakımından yapılan karşılaştırmalarda göreceli olarak daha bakılabılır bir ölçüt olduğu düşünülen akran makale atıf etkisi hem olumlu, hem olumsuz, hem de eksik yönleriyle ele alınmaktadır. Ancak akran makale atıf etkisi bu çalışmada sunulduğu şekliyle doğrudan karar alıcıların kullanabileceği bir araç olarak düşünülmemelidir.

Bilgilim Alanındaki Yayınların Ele Alındığı Çalışmalar ve Kısa Bir Literatür Değerlendirmesi

Uluslararası literatür incelendiğinde, bilgilibilim alanındaki makalelerin farklı yönlerden analiz edildiği çok sayıda çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalarda bazen tek bir ülkenin bilgilibilim literatürüne yaptığı katkı (örneğin, Hindistan için bkz. Pandita, Singh ve Baidwan, 2022) mercek altına alınırken, bazen de bir grup ülke (örneğin, Arap ülkeleri için bkz. Siddique ve diğerleri, 2023) ya da daha kapsamlı olarak genel görünüş ya da araştırma eğilimleri ile ilgili bilgilerin (örneğin, Chang, Huang ve Lin, 2015) aktarıldığı görülmektedir. Çalışmaların çoğunluğu tanımlayıcı nitelikte bilgiler sunmakla birlikte, farklı araştırma amaçlarına sahiptir. Çok fazla kaynak arasından Tablo 1'deki çalışmaların bu araştırma kapsamında öne çıkarılmasının nedeni, Tablo 1'deki makalelerin tamamında yazarların "araştırma verimliliği" (research productivity) ya da "araştırma değerlendirme"yi (research evaluation) anahtar sözcük olarak kullanmış olmalarıdır. Öte yandan bu çalışmalar içerisinde yayınların kalitesinin ölçümünde atıfları ölçüm aracı olarak kullanan çalışmalara da rastlanmaktadır (örneğin, Zhao, Pan ve Hua, 2021). Bu durum performans değerlendirme ölçümleri açısından açık şekilde doğru bir yaklaşım olmamakla birlikte, dünyadaki uygulamalar ve literatür açısından bakıldığında oldukça yaygın şekilde kullanılan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1'den de izlenebileceği üzere gerçekleştirilen kimi çalışmalar farklı veri kaynağı ya da veri seti kullansa da, belli sınırlar içerisinde tanımlayıcı nitelikte soruların cevaplarını görebilmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bilgilibilim dışında da

bibliyometrik çalışmalara olan ilgide artış olduğu gözlenmektedir. Belki de bibliyometrik çalışmaların oldukça popüler hale gelmesinin temelinde farklı araçlar kullanarak kolay uygulanabilir olması ya da “kolay yapılabilir çalışmalar” şeklinde görülmesi yatmaktadır. Örneğin, 7 Temmuz 2023 tarihinde *TR Dizin* üzerinde sadece başlığında “bibliyometrik” geçen makaleler tarandığında karşımıza çıkan 387 sonucun dörtte üçü (290 makale) son dört yılda yayımlanmıştır (TR Dizin, 2023). Aynı tarihte Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde (2023) yapılan tarama, başlığında “bibliyometrik” geçen 104 tezin olduğunu göstermektedir. Söz konusu tezlerin %90’ı (92 tez) 2019 ve sonrasında tamamlanmıştır. Hem makalelerdeki hem de tezlerdeki alan çeşitliliği dikkat çekici boyutlardadır. Türkiye’deki kadar yoğun olmamakla birlikte, benzer bir eğilim *ProQuest Dissertations & Theses Global* aracılığıyla da gözlenmektedir. Söz konusu kaynağa, kaynağın kapsadığı tüm zamanlar (1743-2023) için başlığında “bibliometrics” ya da “bibliometric” geçen 183 tez olduğu saptanırken ve bu tezlerin yarısından fazlasının (99 tez) 2000 yılı ve sonrasında üretildiği görülmüştür (Proquest, 2023). Üzerinde çok fazla kalem oynatılan bir alan olmasının, konunun doğru şekilde ele alınmasını güçleştiren bir unsur olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 1

Bilgibilim Araştırmalarının İncelendiği Bazı Çalışmalar ve Araştırma Soruları

Çalışma	Veri kaynağı	Veri seti	Araştırma soruları
Siddique, Rehman, Khan ve Altaf, 2021	WoS, Scopus, LISA, LISTA	1957-2018 yılları arasındaki Pakistan adresli kütüphanecilik yayınları (1305 yayın)	<ul style="list-style-type: none"> - 1957-2018 arasında Pakistan’ın kütüphane ve bilginim alanındaki araştırma eğilimleri nelerdir? - En üretken kurumlar, kütüphane okulları ile kütüphane ve bilginim araştırmacıları kimlerdir? - Pakistanlı kütüphane ve bilginim araştırmacılarının yazarlık ve işbirliği örüntüleri ne şekildedir? - Pakistanlı kütüphane ve bilginim araştırmacıları yayın yapmak için en sık hangi dergileri tercih etmişlerdir? - Yapılan yayınların konu dağılımı nasıldır?
Wijewickrema, 2023	Scopus	SCImago Journal Rank içinde Q1’de olup kütüphane ve bilginim ile bilgi sistemleri kategorilerinde yer alan ve 2010-2019 yılları arasında Scopus’ta dizinlenen 14.910 yayın	<ul style="list-style-type: none"> - Kütüphane ve bilgi bilimi ile bilgi sistemleri alanları arasındaki ilişki ne şekildedir? - Veri seti kapsamındaki çalışmalar araştırma verimliliği açısından değerlendirildiğinde nasıl bir örüntü elde edilmektedir? - Kütüphane ve bilginim ile bilgi sistemleri araştırma alanlarındaki eğilimler ne şekildedir?

Tablo 1

Devamı

Çalışma	Veri kaynağı	Veri seti	Araştırma soruları
Zhao, 2010	Scopus	Yedi çekirdek kütüphane ve bilgilim dergisinde 1998 yılında yayımlanmış çalışmalar ve yayın tarihinden sonraki 10 yıllık atıflar	<ul style="list-style-type: none"> - Kütüphane ve bilgilim alanında fon desteği alan araştırmalar diğer araştırmalara göre daha yüksek etkiye mi sahiptir? - Ne tür araştırmalar ve araştırmacılar finanse edilmektedir? - Kütüphane ve bilgilim alanında araştırma için başlıca fon sağlayan kuruluşlar hangileridir? - Çin ve ABD'deki kütüphane ve bilgilimi okullarının araştırma üretkenliği nedir? - Yayın kalitesi açısından Çin'deki kütüphane ve bilgilimi okulları ABD'dekilerle nasıl karşılaştırılır? - Çinli kütüphane ve bilgilimi okullarında görev yapan araştırmacıların uluslararası meslektaşlarla işbirliği yapma ve uluslararası ortak yayınlarında ilk yazar olma durumları ABD'deki meslektaşlarına göre daha mı yüksektir?
Zhao, Pan ve Hua, 2021	WoS, Scopus	Çin ve ABD'deki üst sıralarda yer alan kütüphane ve bilgilimi okullarındaki araştırmacıların 2008-2017 yılları arasındaki yayınları	<ul style="list-style-type: none"> - Çinli kütüphane ve bilgilimi okullarında görev yapan araştırmacıların uluslararası meslektaşlarla işbirliği yapma ve uluslararası ortak yayınlarında ilk yazar olma durumları ABD'deki meslektaşlarına göre daha mı yüksektir?

Literatürdeki örneklerde yanıt aranan soruların ne kadar "araştırma" içerdiği tartışmalıdır. Günümüzde sıklığa dayalı bulguların rapor edilmesi, verinin dijital ortamda sağlanamadığı ve bilgisayar ile yazılım olanaklarının bu denli gelişmediği dönemlere göre nispeten kolaydır. Yine de Tablo 1'dekilere benzer nitelikte kolay cevaplanabilecek araştırma sorularının (örneğin, "Pakistanlı kütüphane ve bilgilim araştırmacıları yayın yapmak için en sık hangi dergileri tercih etmişlerdir?") yanıtlarını arayan çalışmalara devam edilmektedir. Çünkü bu tipteki soruların cevapları farklı kesimler tarafından öğrenilmeye çalışılmakta ve talep görmektedir.

Tablo 1'de sunulan uluslararası literatürdeki örnekler dışında, bu araştırmada da gerçekleştirildiği şekli ile veri kaynağının *Web of Science (WoS)* olduğu ve Türkiye adresli bilgilim makalelerinin çeşitli yönlerden incelendiği birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan sonuncusunda (Köksal, 2022) veri seti 450 makaleden oluşmaktadır. Çalışmanın temel bulguları arasında tüm bilgilim makaleleri içinde Türkiye adresli bilgilim makalelerinin payının yaklaşık on binde 28 olduğu, Türkiye adresli araştırmacıların makale yayımlamadığı çok sayıda bilgilim dergisi bulunduğu, Türkiye adresli yayınlardaki yazarların dörtte üçünden fazlasının (%82) Türkiye adresli bilgilim makalelerinde sadece bir kez görüldüğü, en fazla katkı sağlayan yazarlar arasında endüstri mühendisliği, bilgisayar mühendisliği, ekonometri gibi disiplinlerden

araştırmacıların bulunduğu, ulusal düzeydeki işbirliği sonucunda ortaya çıkan çalışmaların uluslararası olanlara oranla daha fazla olduğu yer almaktadır. İran ve Türkiye'nin bilgilim literatürüne yaptıkları katkıları inceleyen bir araştırmada (Al ve Afzali, 2006) ise İran ve Türkiye adresli bilgilim makalelerinin bazı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Bu farklılıklar arasında İran adresli yayınların çoğunlukla kütüphanecilik kökenli araştırmacılar tarafından üretilirken, bilgilim dergilerindeki Türkiye adresli çalışmaların yazarlarının çok farklı disiplinlerden olduğu, İran adresli yayınlarda tek yazarlığın daha baskın olduğu göze çarpmaktadır (Al ve Afzali, 2006, s. 197). Türkiye adresli bilgilim çalışmalarının incelendiği bir başka çalışmada ise 1974-2008 arasındaki makaleler farklı kendine atıf türleri (ülke, kurum ve yazar kendine atıfı) açısından analiz edilmiştir. Çalışma, zaman içerisinde Türkiye'nin bilgilim literatürüne yaptığı niceliksel katkının artış gösterdiğini ve Türkiye adresli bilgilim makalelerine yapılan atıfların yaklaşık dörtte birinin makalelerin yazarları tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır (Al ve Soydal, 2010, s. 355, 358).

Yöntem, Kavramsal Arka Plan ve Sınırlılıklar

Araştırmamız kapsamında 7 Mart 2023 tarihinde bir tarama yapılmış ve WoS'ta üç kaynaktan (*Arts and Humanities Citation Index*, *Social Sciences Citation Index*, *Science Citation Index Expanded*) dizinlenen Türkiye adresli bilgilim makaleleri ve bu makalelerin yayımlandığı sayıdaki diğer tüm makalelere ilişkin veriler elde edilmiştir. WoS kapsamındaki ilk Türkiye adresli bilgilim makalesinin 1974 yılında dizinlenmiş olması nedeniyle çalışmadaki veri seti 1974-2022 yılları arasını kapsamaktadır. Görsel 1'de araştırma kapsamında WoS üzerinden verilerin elde edilmesinde kullanılan sorgu sunulmaktadır. Taramanın gerçekleştirildiği tarihte 2023 yılına ait çalışmalar da dizinlendiği için 2023 yılına ait makaleler veri setinin dışında bırakılmıştır. Görsel 1'deki 606 makaleden sadece altı tanesi 2023 yılına aittir. Bu bağlamda araştırmanın temel veri seti, WoS'ta ilk Türkiye adresli bilgilim makalesinin dizinlendiği yıl olan 1974 ile taramanın yapıldığı tarih olan 7 Mart 2023 arasındaki WoS kategorisi olarak "Information Science & Library Science" (IS&LS) altındaki 600 makaleyi içermektedir.

Görsel 1

Türkiye Adresli Bilgilim Makalelerine İlişkin Verilerin Elde Edilmesinde Kullanılan Sorgu¹

606 results from Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), Social Sciences Citation Index (SSCI), Arts & Humanities Citation Index (A&HCI):

Q Information Science & Library Science (Web of Science Categories) and turkey OR turkiye OR turkei (Address) and Article (Document Type) Analyze Results Citation Report

Refined by: NOT Document Types: Early Access x Clear all

¹ Information Science & Library Science (Web of Science Categories) and turkey OR turkiye OR turkei (Address) and Article (Document Type) not Early Access (Document Type)

Görsel 1'den de izlenebileceği üzere erken erişim olarak tanımlanan makaleler çalışmanın kapsamı dışındadır. Çünkü erken erişim olarak veritabanında dizinlenen makalelerin hangi cilt ve sayıda yer alacağı bilinmediğinden akranları ile herhangi bir karşılaştırma yapabilmek olanağı bulunmamaktadır. Öte yandan birçok erken erişim makalesinin atıf elde edebilmek için gerekli olan zamana sahip olmadığı da bilinmektedir.

Tarama gerçekleştirildikten sonra akran makale değerlendirmesi için gerekli olan Türkiye adresli bilgilendirme makalelerine ait bilgiler ile bu makalelerin yayımlandığı sayıdaki diğer tüm makalelere ait 9126 adet makalenin bilgileri de Excel formatında indirilmiştir. İndirilen veriler arasında çalışmalara ilişkin bibliyografik bilgiler yer almaktadır. Bu veriler araştırmanın ikinci veri setini oluşturmaktadır.

Türkiye adresli bilgilendirme makalelerinin yer aldığı birinci veri seti, ikinci veri setinden yararlanılarak elde edilen ortanca atıf değeri bilgisi ile birleştirilerek yeni bir veri dosyası oluşturulmuştur. Söz konusu veri dosyasında her bir makaleye ait yazar sayısı, makalenin bulunduğu sayıdaki ortanca atıf değeri, ortanca atıf değerine göre makalenin durumu gibi ek bilgilerin yer aldığı sütunlar yer almaktadır.

Araştırmamızın kaynak veri setini oluşturan her bir makale tarafımızca incelenmiş ve makalelerin yazarlarına ait bilgiler hem WoS'taki kayıtlardan hem de Web taramalarından yararlanmak suretiyle elde edilmiştir. Bu bilgiler kullanılarak hangi makalede bilgilendirme katkısı olduğu belirlenmiştir. Alanın genişliği ve etki alanı değerlendirecek olursa bilgilendirme ya da bilgilendirme niteliğini yapabilmeyen kavramsal olarak kolay olmadığı açıktır. Çalışma kapsamında makalenin yazarlarından en az bir tanesinin Kütüphanecilik veya Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde yer alması ya da arşiv, kütüphane, dokümantasyon merkezi gibi kurumlarda görev yapması durumunda, söz konusu makale en az bir bilgilendirme tarafından katkıda bulunulan makale olarak nitelendirilmiştir. Bu şekilde, kategorik dahi olsa Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin alana yaptığı nicel katkıyı gözleme şansı doğmuştur.

Araştırma verilerinin elde edilme süreci ve akran makale atıf etkisinin kavramsal alt yapısı daha önce yapılan bir lisansüstü teze (Köksal, 2022) dayanmaktadır. Tez çalışmasında yapıldığı gibi bu çalışmada da kavramsal olarak akran makale, bir derginin aynı yılının aynı cilt ve sayısındaki makaleleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Akran sözcüğünün sözlükteki "yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri, boydaş, böğür, taydaş, öğür" şeklindeki tanımından hareketle (Türk Dil Kurumu, 2022) araştırmamız kapsamında, bir derginin aynı sayısında yayımlanmış makaleler akran makale şeklinde nitelendirilmektedir. Akran makale

atıf etkisi ise görelî atıf etkisinden² esinlenerek elde edilen ve her bir makalenin yer aldığı sayıdaki diğerk makalelere göre durumunu ortaya koyan bir ölçev olarak işleml görmektedir. Bu bağlamda akran makale atıf etkisi, bir makalenin, yayımlandığı derginin ilgili sayısındaki diğerk makaleler arasında atıflar bakımından ne konumda olduğunu gösteren ve kendi akranlarıyla atıflar açısından kıyaslanarak literatüre etkisi hakkında tanımlayıcı düzeyde yorum yapılabilmesini mümkün kılan bir ölçevdir (Köksal, 2022, s. iv). Bir başka ifadeyle, akran makale bir derginin aynı sayısında yayımlanmış makaleleri nitelerken, akran makale atıf etkisi bir makalenin akranlarına göre söz konusu sayıda yayımlanmış makalelerin ortanca atıf sayısının üzerinde mi yoksa altında mı olduğunu ortaya koymaktadır. Kimi zaman ilgili dergideki çalışmaların elde ettiği ortanca atıf sayısı ile incelemeye konu olan akran makalenin aldığı atıf aynı sayıda olabilmektedir. Bu şekilde bakıldığında akran makale atıf etkisine yönelik değerlendirmenin “yüksek”, “düşük” ve “eşit” olmak üzere üç şekilde sınıflandığını söylemek olanaklıdır. Hiç kuşkusuz bu sınıflama şekli atıfların niteliği hakkında herhangi bir bilgi sunmamaktadır. Temelde bakılan konu, daha çok çalışmanın nicel etkisi ve incelenen akran makalelerin derginin görünürlüğüne ne derece katkı yaptığı ile ilgilidir.

Literatürde çok yönlü ve ayrıntılı şekilde tartışıldığı üzere atıflara yönelik çalışmalarda ortalama üzerinden değerlendirmelerde bulunmak yanıltıcı olabilmektedir (Bornmann, Mutz, Neuhaus ve Daniel, 2008; Kiesslich, Beyreis, Zimmermann ve Traweger, 2021). Özellikle atıfların dağılımının çarpık olması (van Raan, 2014) ortalamadan kaçınmayı gerekli kılmaktadır. Farklı disiplinlerdeki atıf yapma pratiklerinin farklılığı (Crespo, Li ve Ruiz-Castillo, 2013) da karşılaştırma yapılırken sorun yaratabilmektedir. Akran makale atıf etkisi ile ortancadan yararlanarak ortalama kaynaklı problemin, aynı sayıdaki makalelerin disiplin temelli farklı olmayacağı varsayımıyla da disiplinlerarasındaki farklı atıf yönelimlerinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Akran makale atıf etkisinin hesaplanmasında çok çeşitli sınırlılıklar bulunmaktadır. Akran makale atıf etkisi hesaplanan bir makalenin yayımlandığı sayıda az sayıda makale olması ya da aynı sayı içinde, çok fazla sayıda atıf almayan makalenin bulunması durumunda (özellikle makalelerin yarısından fazlasının atıf almadığı durumlarda) sağlıklı karşılaştırma yapabilmek zorlaşmaktadır. Bu araştırmanın veri setindeki Türkiye adresli 600 bilgilibilim makalesinin yer aldığı sayılardaki toplam makale sayısı 9126’dır. Söz konusu Türkiye adresli bilgilibilim makalelerinin %10’unun (61 makale) bulunduğu cilt ve sayıdaki toplam makale sayısı beş ya da beşten daha azdır.

² Genel olarak ifade etmek gerekirse, görelî atıf etkisi, bir ülkenin belli bir zaman aralığında bir alandaki yayın başına ortalama atıf sayısının dünyada ilgili alandaki yayın başına ortalama atıf sayısına bölünmesi sonucu elde edilmektedir. Temelleri 1980’li yıllardaki öncü çalışmalara (Braun, Glänzel ve Schubert, 1985, 1987; Schubert ve Braun, 1986) dayanan bu tanım bağlamında görelî atıf etkisinin irdelenmesi ve bilgilibilim literatüründe tartışmaya açılması için (Al, 2009) oldukça uzun bir süre geçmiştir. Essential Science Indicators verilerine dayanarak Türkiye’nin farklı alanlardaki görelî atıf etkisinin incelendiği söz konusu çalışmada, Türkiye’nin yayın başına düşen atıf sayısının tüm alanlarda dünya alan ortalamasının altında olduğu saptanmıştır (Al, 2009, s. 242).

WoS atıf sayılarına yönelik olarak iki farklı veri sunmaktadır. Bunlardan biri WoS'un çekirdek dizinlerindeki çalışmalardan alınan atıfları gösteren "Times Cited, WoS Core" diğeri Clarivate Analytics içerisindeki tüm veri tabanlarının yaptığı atıfları gösteren "Times Cited, All Databases"dir. Akran makale atıf etkisi hesaplamasında düşünülmesi gereken konulardan bir tanesi "Times Cited, WoS Core" alanının mı ya da "Times Cited, All Databases" alanının mı seçileceğidir. Araştırmamız kapsamında her iki atıf sayısı da kullanılarak akran makale atıf etkisi hesaplaması yapılmış ve bu iki verinin uyumuna Cohen'in Kappa katsayısı ile bakılmıştır. Cohen'in Kappa Testi kategorik verilere uygulanan ve iki sınıflama arasındaki uyumun ölçen bir testtir. Gerçekleştirdiğimiz test sonucunda WoS'un çekirdek dizinlerindeki atıf sayıları ile tüm veri tabanlarındaki atıf sayılarına göre yapılan akran makale atıf etkisini gösteren sınıflamanın istatistiksel açıdan anlamlı ve çok yüksek düzeyde uyum gösterdiği saptanmıştır ($\kappa=0,948$, $p<0,001$). Bu nedenle hangi atıf sayısının alındığının çok fazla bir önemi yoktur (bkz. Tablo 2). Bu bağlamda araştırmada "Times Cited, WoS Core" üzerinden değerlendirme yapılmasına karar verilmiştir.

Tablo 2

İki Farklı Atıf Sayısına Göre Hesaplanan Akran Makale Atıf Etkisi

Akran makale atıf etkisi	Tüm veri tabanları		WoS çekirdek	
	N	%	N	%
Düşük	261	43,5	255	42,5
Eşit	83	13,8	89	14,8
Yüksek	256	42,7	256	42,7
Toplam	600	100,0	600	100,0

Atıf almayan makalelerin sayısı da akran makale atıf etkisi hesaplamasında etkilidir. "Times Cited, WoS Core" ve "Times Cited, All Databases" alanları incelendiğinde, 7 Mart 2023 tarihi itibarıyla her iki alandaki Türkiye adresli atıf almayan makale sayısının sırasıyla 51 ve 49 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye adresli bilgin bilim makalelerinin bulunduğu sayıdaki tüm makalelere yapılan atıflar üzerinden hesaplanan ortanca değerlerinin sıfır olduğu makale sayısı 27'dir ve bunların 17'si son yıla aittir. Bu bağlamda bilimsel iletişimin doğası gereği çalışmaların atıf potansiyelini görebilmek için belirli bir sürenin geçmesi gerektiği unutulmamalıdır (Egghe ve Ravichandra Rao, 1992). Akran makale atıf etkisi kavramsal yapısı gereği yakın zamanda yayımlanmış çalışmalara uygulandığında arzu edilen sonucu vermeyebilmektedir. Bununla birlikte metodolojik olarak erken görünüm makaleler için de akran makale atıf etkisi ölçülemez.

Erken görünümde yer alan makaleler dışında akran makale atıf etkisi ölçümü yapılırken dikkat edilmesi gereken bir başka konu, ilgili makalenin yıl bilgisine sahip olup cilt ve sayı bilgisine sahip olmamasıdır. Sayıları az olmakla birlikte bazı dergiler

“makale numarası” ile çalışmaları yayımlamakta, cilt ve sayı bilgisine yer vermemektedir. Bu türdeki makalelerin görece olarak atıf alma potansiyeli açısından karşılaştırılabilirlik özelliği azalmaktadır.

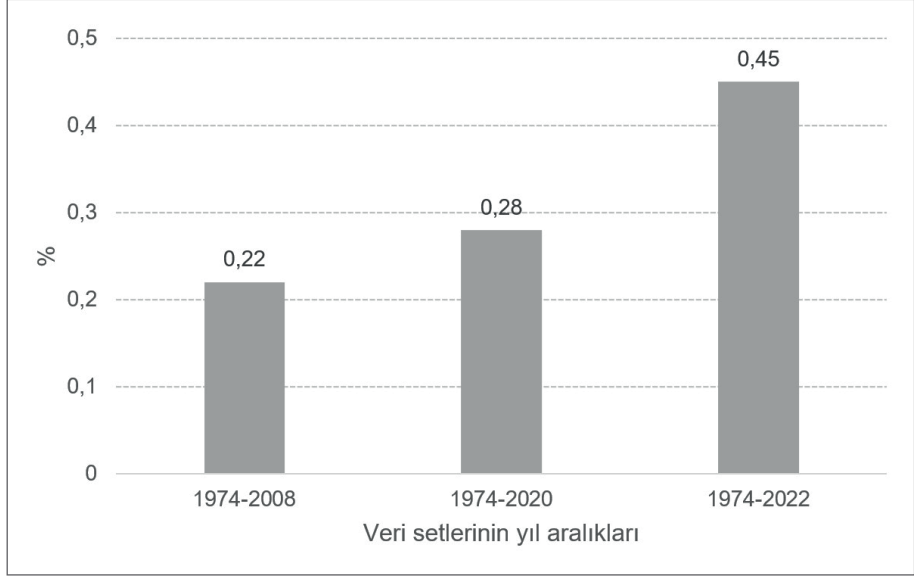
Makalelerin atıf alma potansiyelini etkileyen bir başka konu, dergilerdeki makalelerin cilt ve sayı numarası almadan önce ne kadar görünür olduğu ile ilgilidir. WoS kapsamında yer alan bilgilim dergilerindeki etkisi daha önce rapor edilmiş (Al ve Soydal, 2017) olan söz konusu durumun, kavramsal olarak akran makale atıf etkisi hesaplamasına olumsuz etkisi bulunmamaktadır. Çünkü niceliksel açıdan değerlendirilen çalışmalar aynı dergiden geldiği için birbiriyle aynı süreçleri yaşayan makalelerdir.

Bu çalışma kapsamındaki uygulama şekli ile bir derginin aynı cilt ve sayısındaki makalelere yapılan atıfların nicel karşılaştırması yapılmaktadır. Okumanın her atfın aynı nitelikte olmadığı ve kendine atıfların değerlendirme dışı bırakılmadığı dikkate alınarak yapılması önemlidir. Atıf Türleri Ontolojisi (CİTO, 2018) çok sayıda atıf türü olduğunu ve bunların niteliklerinin farklılığını gösteren iyi bir örnektir.

Bulgular, Yorum ve Tartışma

Bu bölümde WoS kapsamındaki Türkiye adresli bilgilim makalelerine yönelik tanımlayıcı bulgular ile birlikte akran makale atıf etkisinin farklı kategoriler açısından ne şekilde görüldüğü sunulmakta ve bulgulara dayalı olarak yorumlara yer verilmektedir.

İlk Türkiye adresli bilgilim makalesinin yayımlandığı zamandan araştırmancın veri setinin oluşturulduğu tarihe kadar WoS’un çekirdek koleksiyonundaki Türkiye adresli bilgilim makale sayısının 600 olduğu saptanmıştır. WoS kapsamında 1974-2022 arasında yayımlanmış bilgilim makale sayısı ise 132.247’dir. Buna göre oransal olarak Türkiye adresli bilgilim makalelerinin bilgilim literatürü içindeki payı on binde 45’tir. Bu araştırmancın verileri ile daha önce yapılmış farklı çalışmalardaki bulgulardan yola çıkılarak oluşturulan Şekil 1, son yıllarda yayımlanan makalelerin niceliksel açıdan görece katkısını ve zaman içerisinde Türkiye adresli bilgilim makalelerinin tüm bilgilim makaleleri içerisindeki artışını ortaya koymaktadır. Türkiye adresli araştırmancın atıf dizinlerine olan ilgisi ve WoS’un kapsamının genişlemesi (artan dergi ve makale sayısı) bu sonucun ortaya çıkmasının temel nedenleri arasındadır.

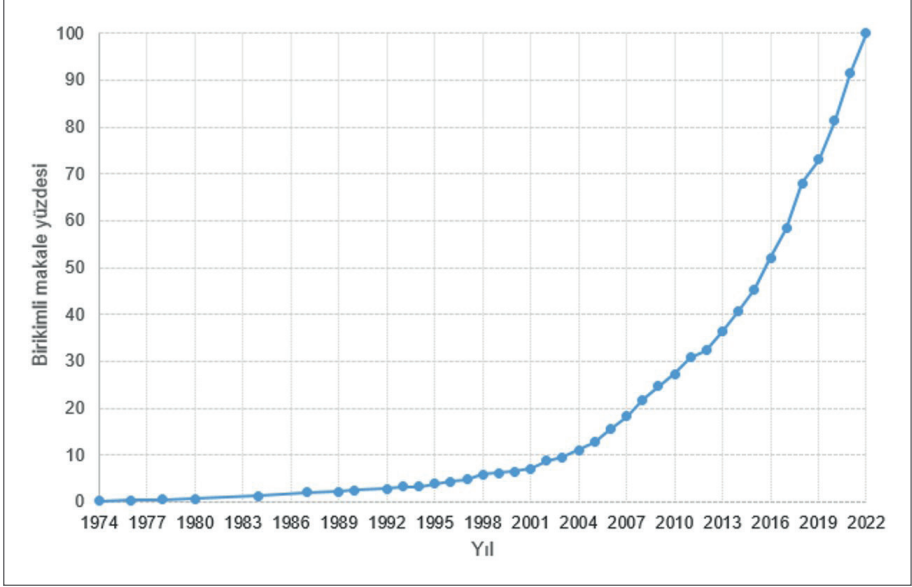
Şekil 1*WoS Kapsamındaki Bilgibilim Dergilerindeki Türkiye Adresli Makale Katkısı*

Not: 1974-2008 yıllarına ait veri Al ve Soydal, 2010, s. 355; 1974-2020 yılları arasını gösteren veri Köksal, 2022, s. 36'dan gelmektedir.

Şekil 1'deki diğer çalışmaların veri setlerinin de ilk Türkiye adresli bilgilim makalesinin WoS'ta yer alması ile başlamış olması karşılaştırma yapmayı olanaklı kılmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye adresli bilgilim makalelerinin geçmişe göre daha fazla literatürde görüldüğü anlaşılmaktadır. 2008 yılı sonrasında yayımlanan Türkiye adresli bilgilim makalelerinin etkisi ile Türkiye'nin alandaki makale düzeyindeki niceliksel varlığı ikiye katlanmıştır (bkz. Şekil 1: 1974-2008 arası katkı binde 22; 1974-2022 arası katkı binde 45). Bu etki Şekil 2'de sunulan Türkiye adresli bilgilim makalelerinin yıllara göre birikimli dağılımı incelendiğinde net şekilde görülmektedir. 1974-2022 arasında WoS'ta dizinlenen Türkiye adresli bilgilim makalelerinin yaklaşık beşte biri 1974-2008 arasında yayımlanmış iken, makalelerin %78'ini 2009 ve sonrasında yayımlanan çalışmalar oluşturmaktadır.

Şekil 2

WoS Kapsamındaki Türkiye Adresli Bilgibilim Makalelerinin Birikimli Yüzdesi

Daha önce de belirtildiği üzere araştırma kapsamındaki tüm makaleler IS&LS altında yer almaktadır. Bununla birlikte "WoS Categories ve Research Areas" başlıkları altında IS&LS ile birlikte başka alanlarda da sınıflandırılan makaleler bulunmaktadır. Başka bir kategori ile birlikte sınıflandırılmayıp sadece IS&LS altında yer alan makaleler (194 makale) yaklaşık üçte birlik orana sahiptir. Bu makalelerin %38'inde (74 makale) bu çalışmadaki tanımlandığı şekli ile en az bir bilginin katkısı vardır (bkz. Tablo 3). Bu noktada, "WoS Categories ve Research Areas" başlıklarındaki sınıflandırmanın makale bazında değil dergi bazında yapıldığını da dikkate almakta yarar bulunmaktadır. Örneğin, Türkiye adresli bilginin makalelerinin en sık yayımlandığı dergiler arasında bulunan *Information Development*, *International Journal of Management*, *Journal of Academic Librarianship*, *Telematics and Informatics* sadece IS&LS altında sınıflandırılan dergiler olurken; *Scientometrics*, *Information Processing & Management*, *Journal of Enterprise Information Management*, *Journal of Information Science* gibi dergiler IS&LS ile birlikte başka alanlar altında sınıflandırılmıştır. Bazı dergilerdeki Türkiye adresli makalelerde, bu çalışmadaki kavramsal kullanımıyla bir tane bile bilginin kökenli araştırmacı

bulunmazken (örneğin, *Telematics and Informatics*) bazı dergilerdeki (örneğin, *Libri*) tüm Türkiye adresli bilgilim makalelerinde en az bir bilgilim kökenli kişinin yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmada da olduğu gibi veri setinin WoS kategorileri temel alınarak oluşturulduğu bibliyometrik çalışmalarda, kullanılan kaynağın kavramsal alt yapısının ve sınıflama mantığının bilinmesi önemlidir. Bu tip konuların hem veri toplama aşamasında hem de analiz sürecinde neleri etkilediği araştırma tasarımı aşamasında dikkatli şekilde üzerinde düşünülmesi gereken konular arasında yer almaktadır.

Tablo 3

WoS Kategorilerine Göre Türkiye Adresli Makalelerin Dağılımı

	Bilgibilimciler		Diğerleri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Sadece IS&LS	74	38	120	62	194	100
IS&LS ve başka	42	10	364	90	406	100
Toplam	116	19	484	81	600	100

Ayrıca Tablo 4 aracılığıyla WoS kapsamında Türkiye adresli olarak en sık makale yayımlanan IS&LS dergileri izlenebilmektedir. Bu dergilerde yayımlanmış makaleler (299 makale) Türkiye adresli olarak IS&LS dergilerinde yayımlanan makalelerin yarısını oluşturmaktadır. Türkiye adresli olarak en sık makale yayımlanan bilgilim dergilerinin dağılımında zaman içinde farklılaşmalar olmasına karşın *Scientometrics* ve *Information Processing & Management* adlı dergilerin her zaman ilk iki sırada yer aldığı gözlenmektedir (Al ve Afzali, 2006, s. 194; Al ve Soydal, 2010, s. 356; Köksal, 2022, s. 45). Kimi dergiler ise son yıllarda yayımlanan makaleler sayesinde Tablo 4'te kendine yer bulmuştur (örneğin, *Information Development*). Ayrıca WoS kapsamında IS&LS kategorisinde yer alıp tarih boyunca Türkiye adresli bir makale bile yayımlanmamış dergiler de bulunmaktadır. Bazı dergilerin baskın şekilde ABD orijinli yayınlara ağırlık vermesi (*The American Archivist*, *Library Journal* gibi), bazı dergilerin yayın dilleri (*Profesional de la Informacion*, *Zeitschrift fur Bibliothekswesen und Bibliographie* gibi),³ bazı dergilerin ise kapsamının (*Behavioral & Social Sciences Librarian*, *Law Library Journal* gibi) bu sonucun ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.

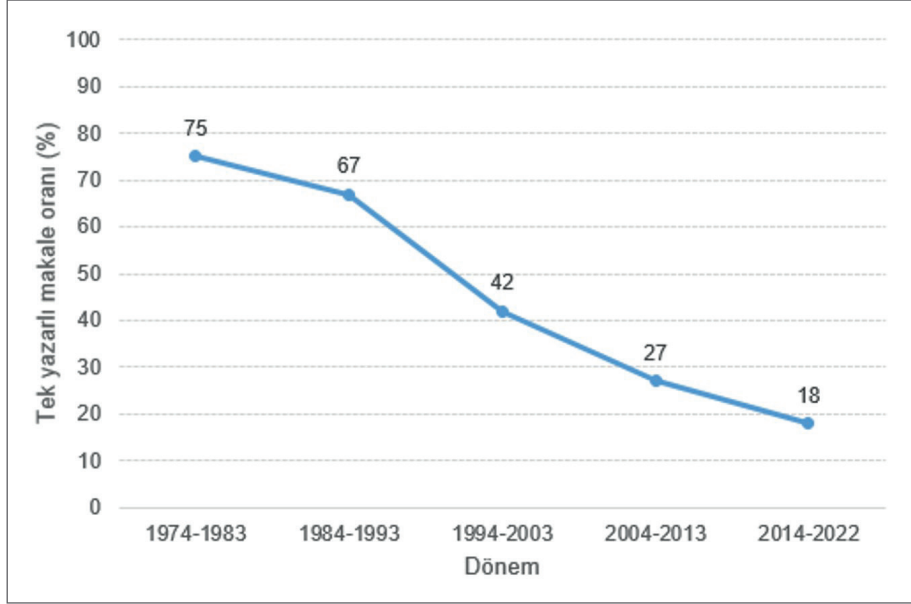
³ WoS kapsamında araştırmamıza kaynaklık eden üç dizin içerisindeki Türkiye adresli bilgilim makalelerinin tamamının dili İngilizcedir. Türkiye adresli makaleler dışında, IS&LS altında sınıflanan makalelerin dil dağılımına genel olarak bakıldığında İngilizceyi sırasıyla Rusça, Almanca ve İspanyolcanın takip ettiği saptanmıştır.

Tablo 4*Türkiye Adresli En Sık Makale Yayımlanan IS&LS Dergileri*

Dergi adı	N
Scientometrics	73
Information Processing & Management	59
Journal of Enterprise Information Management	40
Journal of Information Science	39
Information Development	25
Journal of the Association for Information Science and Technology	24
International Journal of Information Management	20
Online Information Review	19

Türkiye adresli bilgibilim makalelerinde çok yazarlılığın ağırlığı hissedilirken, tek yazarlı makaleler tüm makalelerin yaklaşık dörtte birini (142 makale) oluşturmaktadır. Zaman içinde de tek yazarlı makale oranının azaldığı gözlenmektedir. Bu durumu net şekilde görebilmek adına, biri dokuz yıllık diğerleri 10'ar yıllık dönemleri kapsayan verilere bakmak yeterlidir (bkz. Şekil 3). Tek yazarlılıktaki bu eğilim sadece Türkiye adresli bilgibilim makalelerine özgü değildir. Tek yazarlılığın baskın olduğu beşeri bilimler ve sosyal bilimler de dâhil her alanda, çok yazarlı, hatta uluslararası işbirliğine dayalı çalışmaların varlığındaki kayda değer değişimi adresleyen çalışmalar literatürdeki yerini almıştır (Aksnes ve Sivertsen, 2023, s. 36). Bu bağlamda Yükseköğretim Genel Kurulu'nun 15.06.2023 tarihli ve 10 sayılı oturumunda aldığı doçentlik başvuru şartlarının değişikliğine yönelik "her bir temel alan için asgari tek yazarlı yayın şartı getirilmesi ve var olanlarda sayının artırılması" kararı (Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı, 2023) bilimsel iletişimin doğası ve dünyadaki uygulamalar açısından bakıldığında son derece tartışmaya açık bir karardır.

Şekil 3*Türkiye Adresli Bilgibilim Makalelerindeki Tek Yazarlı Makalelerin Oranı*

Elimizdeki veri seti, bilgilim kökenli olmayan araştırmacıların yayınlarında işbirliği durumunun daha fazla olduğunu da ortaya koymaktadır. Bilgilim kökenli araştırmacıların yer aldığı makalelerde %37 olan tek yazarlı makale oranı, bilgilim kökenli herhangi bir araştırmacı yer almayan makalelerde %20'ye düşmektedir. Ortak yazarlık konusu ile ilgili bir başka eğilim ise bilgilim kökenli araştırmacıların kendi alanlarındaki araştırmacılar ile daha sık ortaklaşa yayın yaptıkları yönündedir. Bu çalışmaların bir kısmı aynı bölümde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının birlikte çalışması sonucu üretilmiştir.

Araştırma bulguları en fazla makale ile katkıda bulunan yazarlar arasında ekonomi, endüstri mühendisliği, bilgisayar mühendisliği gibi farklı alanlardan araştırmacıların bulunduğunu göstermektedir. Özellikle son yıllarda, IS&LS kategorisi altında bulunan dergilerdeki Türkiye adresli makalelerde çok farklı disiplinlerden (kamu yönetimi, lojistik yönetimi, sosyoloji gibi) araştırmacıların görünmeye başladığı saptanmıştır. Disiplinlerin birbirine yakınsadığı bir dünyada bu durum olduğuça normal karşılanmalıdır. Bununla birlikte Türkiye adresli bilgilim makalelerinin tamamına yakınının üniversitelerde görev yapan kişiler tarafından yazılması, atıf dizinleri kapsamında yayın yapılmasının atama ölçütlerindeki önemi ve akademik teşvik gibi farklı konular, bilgilim alanı

dışından (hemşirelik, ortopedi, sinema gibi) olup da IS&LS kategorisi altındaki dergilerde yayın yapan araştırmacıların amaçlarını sorgulama gereği yaratmaktadır. Temel amaç araştırma alanına katkı sağlamak mıdır yoksa makalelerini yayımlatacak dergi arayışının bir sonucu olarak mı kendilerini bilgilim dergilerinde yazar olarak bulmuşlardır? Bu tip soruların yanıtları nicel analizler sonucunda ortaya koyulabilecek nitelikte değildir. Bu nedenle kapsayıcı ve uzunlamasına nitel araştırmalara gereksinim vardır. Öte yandan Kütüphanecilik veya Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde yer alan ya da arşiv, kütüphane, dokümantasyon merkezi gibi kurumlarda görev yapan kişilerin (bu çalışmada tanımlandığı şekliyle bilgilim kökenli olanlar) IS&LS kategorisi dışında sınıflanan dergilerde de çalışmalarının bulunduğu unutulmamalıdır. Bilgisayar bilimleri, ekonomi, işletme, psikoloji gibi çok çeşitli WoS kategorilerinde bilgilim kökenli araştırmacıların makaleleri yer almaktadır.

Bu çalışma kapsamında yapılan deneme akran makale atf etkisi olarak adlandırılan ölçek üzerinedir. Gerekçesi "Yöntem, Kavramsal Arka Plan ve Sınırlılıklar" başlığı altında anlatıldığı üzere araştırmamızdaki analizler "Times Cited, WoS Core"daki atıflar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Buna göre Türkiye adresli bilgilim makaleleri elde ettiği atıflar açısından değerlendirildiğinde, genel olarak akran makale atf etkisi yüksek olanlar ile düşük olanlar arasında herhangi bir farklılık gözlenmemektedir. Veri setinde akran makale atf etkisi düşük olan 255 makale bulunurken; akran makale atf etkisi yüksek olan makale sayısı 256'dır. Makalelerin %15'i ise akran makale atf etkisinin eşit olarak nitelendiği kısmı oluşturmaktadır. Farklı kategorik değişkenler üzerinden yapılan değerlendirmelerde ise bazı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Örneğin, Türkiye adresli tek yazarlı bilgilim makalelerinde düşük akran makale atf etkisine sahip makaleler %52'lik bir orana sahipken, çok yazarlı makaleler için aynı oran %40 civarındadır (bkz. Tablo 5). Ayrıca Türkiye adresli çok yazarlı bilgilim makalelerinde yüksek akran makale atf etkisine sahip olanların oranı (%46,3) düşük akran makale atf etkisine sahip olanların oranından (%39,5) fazladır. Bu durum tek yazarlı makaleler için ise geçerli değildir. Tek yazarlı makalelerin yarısından fazlası düşük akran makale atf etkisine sahiptir. Bu bağlamda çok yazarlı makalelerin akran makale atf etkisi açısından olumlu yönde etkisinin olduğu görülmektedir.

Tablo 5

Akran Makale Atf Etkisi ve Çok Yazarlılık

Akran makale atf etkisi	Tek yazarlı makaleler		Çok yazarlı makaleler	
	N	%	N	%
Düşük	74	52,1	181	39,5
Eşit	24	16,9	65	14,2
Yüksek	44	31,0	212	46,3
Toplam	142	100,0	458	100,0

Çok yazarlı makaleler akran makale atıf etkisi bakımından olumlu etkiye sahip olsa da, unutulmaması gereken konular bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi çok yazarlı çalışmaların tek yazarlı çalışmalara göre daha fazla atıf almasının bir olgu olarak kabul edildiği gerçeğidir (Levitt, 2015, s. 233). Bununla birlikte araştırmamızın gerçekleştiriliş şekli itibarıyla Tablo 5, Türkiye adresli çok yazarlı bilgilibilim makaleleri ile Türkiye adresli tek yazarlı bilgilibilim makalelerini mercek altına almaktadır. Oysaki akran makaleler arasında çok yazarlı makalelerin ne kadar olduğu, bunların akran makale atıf etkisi bakımından hangi kategoriye girdiği üzerine Tablo 5'ten yola çıkarak bir çıkarsama yapmak olanaklı değildir. Tüm bunlara bir de atıfların niteliği, literatür eskimesi, kendine atıflar gibi birçok faktörün bu tip değerlendirmelerde devre dışı kalması eklendiğinde ölçek geliştirmenin kolay ama sorgulanması gereken konuların fazla olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye adresli bilgilibilim makalelerinin %19'u en az bir bilgilibilim kökenli araştırmacının bulunduğu yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. IS&LS kapsamındaki makalelerin yazarlarının bilgilibilim kökenli araştırmacılardan oluşmasının akran makale atıf etkisine olumlu bir katkısı bulunmamaktadır. Çok büyük bir farklılık gözlenmemiş olsa da, yazarlar arasında bilgilibilim kökenli araştırmacının bulunmadığı makalelerde akran makale atıf etkisi daha yüksektir (bkz. Tablo 6).

Tablo 6

Akran Makale Atıf Etkisi ve Makaleye Katkıda Bulunan Kişilerin Disiplinleri

Akran makale atıf etkisi	Bilgilibilimci bulunan makaleler		Bilgilibilimci bulunmayan makaleler	
	N	%	N	%
Düşük	48	41,4	207	42,8
Eşit	23	19,8	66	13,6
Yüksek	45	38,8	211	43,6
Toplam	116	100,0	484	100,0

Tablo 5 ve Tablo 6'daki veriler birlikte değerlendirildiğinde, tek yazarlı ve bilgilibilim kökenli araştırmacıların yayımladıkları makalelerin akranları içindeki görece etkisinin düşük olduğu yönünde bir çıkarsama yapılabilir. Yine de yorum yapılırken dikkatli olunmasında ve doğrudan bir nedensellik bağı kurulmamasında yarar vardır. Daha sınırlı bir veri seti üzerinden gerçekleştirilen önceki çalışmada (Köksal, 2022, s. 59) uluslararası işbirliği yapılan Türkiye adresli bilgilibilim makalelerinde kategorik bir değişken olarak söz konusu işbirliğinin akran makale atıf etkisine olumlu yönde katkı yaptığı bulgusuna yer verilmiştir. Hem bu çalışmanın verileri hem de literatür söz konusu bulguyu desteklemektedir. Türkiye adresli makalelerde yabancı ülkeler ve kurumlarla işbirliğine gidilmesinin atıf sayısını %25 oranında artırdığı daha önce rapor edilmiştir (Tonta ve Akbulut, 2021, s. 405). Bu bağlamda, akran makale atıf etkisinin

araştırmacıların uluslararası işbirliği yaptığı durumlarda olumlu yönde etkilendiği değerlendirilmektedir. Uluslararası işbirliğinin yapılmadığı Türkiye adresli bibliyografik makalelerinin %60'ında akran makale atıf etkisinin düşük veya eşit olduğu saptanırken, yüksek akran makale atıf etkisine sahip makaleler %40'luk dilimi oluşturmaktadır (bkz. Tablo 7).

Tablo 7

Akran Makale Atıf Etkisi ve Uluslararası İşbirliği

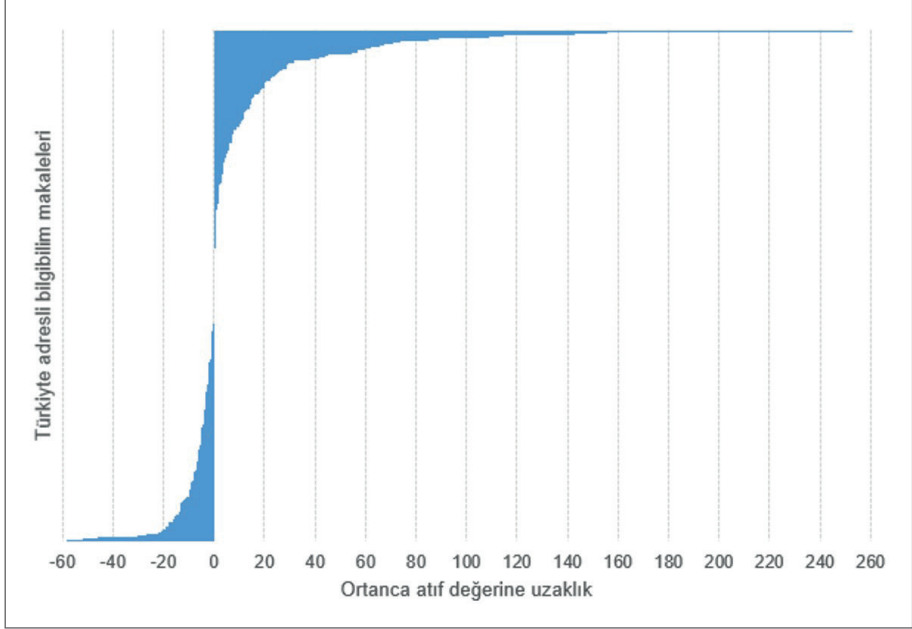
Akran makale atıf etkisi	Uluslararası işbirliği olan		Uluslararası işbirliği olmayan	
	N	%	N	%
Düşük	64	35,9	191	45,3
Eşit	27	15,2	62	14,7
Yüksek	87	48,9	169	40,0
Toplam	178	100,0	422	100,0

Araştırma değerlendirme faaliyetlerinde dikkate alınan birçok ölçüde (dergi etki faktörü, yayın başına düşen atıf sayısı gibi) hesaplama ortalama üzerinden yapılmaktadır. Akran makale atıf etkisinin en temel iki avantajı akranların birbiri ile karşılaştırması ve ortalamanın yarattığı çarpık dağılımdan etkilenme durumunun en aza indirilmesidir. Yine de kategorik bir ölçü olması nedeniyle akran makale atıf etkisi yüksek olarak nitelendirilen her makalenin aynı etkiye sahip olduğu düşünülmemelidir. Bunun en somut kanıtı Şekil 4 aracılığıyla sunulmaktadır.

Şekil 4'te Türkiye adresli 600 bibliyografik makalesinin her birinin almış olduğu atıf sayısının söz konusu makalenin yayımlanmış olduğu sayıdaki makalelerin aldığı ortanca atıf sayısından kaç atıf fazla ya da kaç atıf eksik olduğu gösterilmektedir. Bu bağlamda Y ekseninde 600 makale bulunmaktadır ve bu makaleler -58 (Y eksenindeki en alttaki makale) ile 253 (Y eksenindeki en üstteki makale) arasında değer almaktadır. Türkiye adresli bibliyografik makalelerinden 89'u dergide yayımlanan makalelerin aldığı atıflardan yola çıkılarak elde edilen ortanca değerine eşittir (Y ekseninde ortadaki renksiz kısım). Bir başka ifadeyle bu çalışma kapsamında incelenen Türkiye adresli bibliyografik makalelerinin %15'inin akran makale atıf etkisi eşit kategorisinde yer almaktadır. Akran makale atıf etkisi düşük olan makalelerden ortanca değerine en uzak makale, ortanca değerinden 58 atıf az almışken; yüksek akran makale atıf etkisine sahip makale, akranlarının atıf sayıları üzerinden hesaplanan ortanca atıf değerinden 253 atıf fazla almıştır. Akran makale etkisi düşük olarak hesaplanan 255 makaleden 72'si (%28) ortanca atıf değerine en fazla iki atıf uzaklığındadır. Benzer bir durum yüksek akran makale atıf etkisine sahip olanlar için de geçerlidir. Bu gruptaki makalelerin %29'unun (256 makaleden 75'i) ortanca atıf sayısı ile almış olduğu atıf sayısı arasında en fazla iki atıf bulunmaktadır.

Şekil 4

Türkiye Adresli Bilgibilim Makalelerinin Almış Olduğu Atıfların Ortanca Atıf Değerlerine Uzaklığı

Ortanca atıf değerine uzaklık üzerinden yapılacak değerlendirmeler akran makale atıf etkisi hesaplamasının kırılğan yanlarından bir tanesini daha ortaya çıkarmaktadır. Çalışmamızın veri setindeki 600 makaleden 236'sında (%39) makalelerin almış olduğu atıf sayısı ile ortanca atıf sayısı arasında ± 2 atıf farklılık bulunmaktadır. Özellikle yayın yapılan konular açısından atıf elde etme potansiyelinin yüksek olduğu dergilerde bir atıf eksik ya da fazla almanın kategorik olarak farklı nitelermeye tabi tutulması ölçvevin olumsuz noktalarından birine işaret etmektedir. Ölçev kullanılırken, makalelerin aldığı atıfların ortanca atıf değerine ne kadar uzak olduğu ile akranlarının aldığı atıfların dağılımı birlikte değerlendirildiğinde nispeten daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilir.

Sonuç

Birçok ölçvevin, yapılan faaliyetin amacı ile bağlantılı gerçek bir değeri bulunmamaktadır. Neoliberal üniversitelerdeki denetim kültürünün bir parçası olarak görülen ölçvevlerin neyi temsil ettiği ve nasıl ölçüm yaptığı da çoğu zaman bilinmemektedir (Ma, 2021, s. 424). Buna rağmen üniversite sıralamalarında, ödüllerin dağıtılmasında ya da

araştırma değerlendirme uygulamalarında atıfların da aralarında bulunduğu birçok parametreden yararlandığı gözlenmektedir. Çalışmamızda akran makale atif etkisi olarak nitelendirilen ölçeğin kamuoyunun dikkatine sunulmasındaki motivasyon ise basit gibi görülen bu türden ölçeklerin dikkat edilmesi gereken farklı yönleri olabileceğini göstermek ve atıfları temel alarak geliştirilecek ölçeklerin doğasının daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlamaktır.

Araştırma değerlendirme konusunda analiz birimi ister ülkeler, ister kurumlar, isterse kişiler olsun, bütüncül bir bakış açısı ile konuyu ele almadan ve araştırma bileşenlerinin doğasını irdelemeden uygulamaya geçmek ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Küçük ölçekli ve farklı uygulamalar olsa da, Türkiye'deki doçentlik başvuru şartları, üniversitelerdeki atama ölçütleri, akademik teşvik gibi çeşitli konularda yapılan değişikliklerin sıklığı kimi ölçeklerin suiistimal edilebileceğinin ve/veya alınan kararların bilimsel iletişim pratiklerinden uzak olduğunun göstergesi şeklinde değerlendirilebilir.

Bu çalışma ile niceliksel değerlendirmelere farklı bir metodolojik yaklaşım getirmek istenmekte ve söz konusu metodolojinin eksiklerini göstererek konuya dikkat çekmek hedeflenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin bilgilibilim literatüründe atıflar üzerinden nasıl bir performans gösterdiği akran makale atif etkisi yoluyla ortaya konulmuş ve atıfların amaç değil araç olarak nasıl kullanılabileceği örneklenmeye çalışılmıştır. Hem bu araştırmanın hem de literatürün sunduğu bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı öneriler aşağıda sıralanmaktadır:

- Atıflar yayınların kalitesini değil etkisini gösteren araçlardır. Akran makale atif etkisi gibi ölçekler tek başına performans ölçümü göstergesi olarak kullanıma uygun değildir. Farklı ölçeklerin değerlendirme yapmaya izin vermediği durumlarda destekleyici nitelikte kullanılması daha doğru olacaktır.
- Her ölçek kullanılırken olumlu ve olumsuz yanları dikkatli şekilde değerlendirilmelidir. Özellikle sayılar üzerinden niteliğin ölçülmeye çalışılması, konunun özünün doğru şekilde anlaşılmasına neden olmaktadır.
- WoS kapsamındaki bilgilibilim dergilerindeki Türkiye adresli makale katkısı zaman içerisinde artış kaydetmekte, bu yayınların önemli bir kısmı Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ya da arşiv, kütüphane, dokümantasyon merkezi gibi kurumlar dışında görev yapan kişilerce üretilmektedir. Bu bağlamda makale üretiminin disiplinsel olarak geniş bir yelpazeye yayıldığını söylemek olanaklıdır
- Farklı kategorik değişkenlerin (çok yazarlılık, uluslararası işbirliği gibi) akran makale atif etkisi üzerinde farklılık yaratma potansiyeli olduğu saptanmıştır. Örneğin, uluslararası işbirliği içerisinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucu ortaya çıkan akademik ürünlerin akranlarına göre daha yüksek atif etkisine sahip olduğu

gözlenmektedir. Bu bağlamda alanda öncü uluslararası kuruluşlar ile işbirliğinin yapılmasının Türkiye'nin bilgin bilim alanındaki görünür lüğünü ve etkisini artıracakđ düşünölmektedir.

- Türkiye'nin bilgin bilim alanındaki görünörlüğü ve etkisini artırabilecek bir başka konu akran makale atıf etkisi yüksek olan çalışmalarında yer alan kişilerle işbirliğine gidilmesi yönünde çaba sarf edilmesidir.

Ölçme ve değerlendirme başlı başına uzmanlık gerektiren bir araştırma alanı olmasına karşın hemen herkesin fikir sahibi olduğu ve üzerinde kalem oynatabildiğı bir alana dönüşmüştür. Yapılan faaliyetler açısından ölçme ve değerlendirmenin amaç haline gelmesi işin özünden uzaklaşılmasına neden olmaktadır. Bu duruma son verilmesi için topyekûn ve radikal bir zihniyet dönüşümüne gereksinim duyulmaktadır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Maddi Destek

Çalışma kapsamında herhangi bir fon desteğı alınmamıştır.

Yazar Katkısı

Veri toplama, analiz, ilk taslağın yazımı, son sürümün oluşturulması, gözden geçirme ve düzenleme MSK, kavramsallaştırma, yöntem, gözden geçirme ve düzenleme UA tarafından gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul Kararları ve İzinler

Çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Kaynakça

- Aksnes, D.W. ve Sivertsen, G. (2023). Global trends in international research collaboration, 1980-2021. *Journal of Data and Information Science*, 8(2), 26-42. <https://doi.org/10.2478/jdis-2023-0015>
- Al, U. (2009). Türkiye'nin görel i atıf etkisi üzerine bilimetrik bir çalışma. *Bilgi Dünyası*, 10(2), 231-244.
- Al, U. ve Afzali, M. (2006). İran ve Türkiye'nin dünya bilgin bilim literatürüne katkıları: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Bilgi Dünyası*, 7(2), 181-201.
- Al, U. ve Soydal, İ. (2017). Publication lag and early view effects in information science journals. *Aslib Journal of Information Management*, 69(2), 118-130. <https://doi.org/10.1108/AJIM-12-2016-0200>

- Al, U. ve Soydal, İ. (2010). Bilgibilim alanında kendine atif üzerine bir çalışma. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 349-364.
- Arocena, R., Göransson, B. ve Sutz, J. (2019). Towards making research evaluation more compatible with developmental goals. *Science and Public Policy*, 46(2), 210-218. <https://doi.org/10.1093/scipol/scy051>
- Bihari, A., Tripathi, S. ve Deepak, A. (2023). A review on h-index and its alternative indices. *Journal of Information Science*, 49(3), 624-665. <https://doi.org/10.1177/01655515211014478>
- Bornmann, L., Mutz, R., Neuhaus, C. ve Daniel, H.-D. (2008). Citation counts for research evaluation: standards of good practice for analyzing bibliometric data and presenting and interpreting results. *Ethics in Science and Environmental Politics*, 8, 93-102. <https://doi.org/10.3354/esep00084>
- Braun, T., Glänzel, W. ve Schubert, A. (1987). One more version of the facts and figures on publication output and relative citation impact of 107 countries 1978-1980. *Scientometrics*, 11(1-2), 9-15.
- Braun, T., Glänzel, W. ve Schubert, A. (1985). *Scientometric indicators: a 32-century comparative evaluation of publishing performance and citation impact*. World Scientific Publishing.
- Chang, Y-W., Huang, M-H. ve Lin, C-W. (2015). Evolution of research subjects in library and information science based on keyword, bibliographical coupling, and co-citation analyses. *Scientometrics*, 105(3), 2071-2087. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1762-8>
- Crespo, J.A., Li, Y. ve Ruiz-Castillo, J. (2013). The measurement of the effect on citation inequality of differences in citation practices across scientific fields. *PLOS ONE*, 8(5). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0058727>
- CiTO. (2018). *The citation typing ontology*. <https://sparontologies.github.io/cito/current/cito.html>
- Doğan, G. (2017). Akademik performans odaklı uluslararası üniversite sıralama sistemlerinin genel sıralamalarına ve ölçütlerine göre değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Egghe, L. ve Ravichandra Rao, I.K. (1992). Citation age data and the obsolescence function: Fits and explanations. *Information Processing & Management*, 28(2), 201-217.
- Kiesslich, T., Beyreis, M., Zimmermann, G. ve Traweger, A. (2021). Citation inequality and the Journal Impact Factor: median, mean, (does it) matter? *Scientometrics*, 126(2), 1249-1269. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03812-y>
- Köksal, M.S. (2022). Türkiye adresli bilgibilim makalelerinin atif etkisi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Levitt, J.M. (2015). What is the optimal number of researchers for social science research? *Scientometrics*, 102(1), 213-225. <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1441-1>
- Ma, L. (2021). The steering effects of citations and metrics. *Journal of Documentation*, 77(2), 420-431. <https://doi.org/10.1108/JD-06-2020-0093>

- Muller, J.Z. (2019). *Sayıların diktatörlüğü: Başarıyı rakamlarla ölçme saplantısı ve çözüm yolları*. (Çev. Ayça Kamacıoğlu). İstanbul: The Kitap.
- Pandita, R., Singh, S. ve Baidwan, K. (2022). India's research contribution to world LIS literature: a study 2011-20. *Collection and Curation*, 41(4), 116-124. <https://doi.org/10.1108/CC-02-2021-0005>
- ProQuest. (2023). ProQuest Dissertations & Theses Global. <https://www.proquest.com/pqdtglobal>
- Schryvers, P. (2020). *Bad data: Why we measure the wrong things and often miss the metrics that matter*. Lanham: Prometheus Books.
- Schubert, A. ve Braun, T. (1986). Relative indicators and relational charts for comparative assessment of publication output and citation impact. *Scientometrics*, 9(5-6), 281-291.
- Siddique, N., Rehman, S.U., Ahmad, S., Abbas, A. ve Khan, M.A. (2023). Library and information science research in the Arab World: a bibliometric analysis 1951-2021. *Global Knowledge, Memory and Communication*, 72(1/2), 138-159. <https://doi.org/10.1108/GKMC-06-2021-0103>
- Siddique, N., Rehman, S.U., Khan, M.A. ve Altaf, A. (2021). Library and information science research in Pakistan: A bibliometric analysis, 1957-2018. *Journal of Librarianship and Information Science*, 53(1), 89-102. <https://doi.org/10.1177/0961000620921930>
- TR Dizin. (2023). TR Dizin. <https://trdizin.gov.tr/>
- Tonta, Y. ve Akbulut, M. (2021). Uluslararası dergilerde yayımlanan Türkiye adresli makalelerin atf etkisini artıran faktörler. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(3), 388-409. <https://doi.org/10.24146/tk.933159>
- Tonta, Y. ve Akbulut, M. (2020, 23 Eylül). Performansa dayalı akademik teşvik sistemleri üzerine. *Sarkaç*. <https://sarkac.org/2020/09/performansa-dayali-akademik-tesvik-sistemleri-uzerine/>
- Türk Dil Kurumu. (2022). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı. (2023). Doçentlik başvuru şartlarının değişikliğine ilişkin duyuru. <https://www.uak.gov.tr/Sayfalar/docentlik-duyuru-detay.aspx?did=34>
- van Raan, A.F.J. (2014). Advances in bibliometric analysis: Research performance assessment and science mapping. W. Blockmans, L. Engwall, D. Weaire (Eds.), *Bibliometrics: Use and abuse in the review of research performance* içinde s. 17-28. London: Portland Press.
- Waltman, L. ve van Eck, N. (2012). The inconsistency of the h-index. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 63(2), 406-415. <https://doi.org/10.1002/asi.21678>
- Wijewickrema, M. (2023). A bibliometric study on library and information science and information systems literature during 2010-2019. *Library Hi Tech*, 41(2), 595-621. <https://doi.org/10.1108/LHT-06-2021-0198>
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. (2023). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Zhao, D. (2010). Characteristics and impact of grant-funded research: a case study of the library and information science field. *Scientometrics*, 84(2), 293-306. <https://doi.org/10.1007/s11192-010-0191-y>
- Zhao, Z., Pan, X. ve Hua, W. (2021). Comparative analysis of the research productivity, publication quality, and collaboration patterns of top ranked library and information science schools in China and the United States. *Scientometrics*, 126(2), 931-950. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03796-9>